

TIA-MARIA RANTAMÄKI

Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa

SOSIAALIALAN TUTKINTO-OHJELMA
2023

TIIVISTELMÄ

Rantamäki, Tia-Maria: Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa
Opinnäytetyö, AMK
Sosionomi (AMK), sosiaaliala
Toukokuu 2023
Sivumäärä: 38

Opinnäytetyön aiheena oli sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa. Aihetta tutkittiin yhteistyössä erään päiväkodin kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella kuinka tuttu sukupuolisensitiivisyyden käsite on yhteistyöpäiväkotini henkilöstölle ja millaisia käsityksiä heillä siitä on. Tavoitteena oli myös tarkastella toteutuuko sukupuolisensitiivisyys yhteistyöpäiväkodissa ja tarvitseeko henkilöstön mielestä toimintaa kehittää sukupuolisensitiivisyyden näkökulmasta katsottuna sekä kokeeko henkilöstö tarvitsevansa sukupuolisensitiivisyydestä lisätietoa. Aineistonkeruumenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin kyselylomaketta. Kyselylomake lähetettiin yhteistyöpäiväkodin henkilöstön vastattavaksi. Kyselylomakkeeseen vastasi kahdeksan työntekijää päiväkodista. Kyselylomakkeen tulokset analysoitiin sekä määrällisesti, että laadullisesti kysymyksestä riippuen. Analysoinnin jälkeen tuloksista tehtiin päätelmiä.

Tulokset osoittavat, että melkein kaikille vastaajille sukupuolisensitiivisyys on tuttu käsite. Vastaajilla on myös tulosten mukaan hyvä käsitys siitä, mitä sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan. Kuitenkaan lähes kenenkään opinnoissa ei sitä oltu käsitelty. Tulosten perusteella kyselyyn vastanneet päiväkodin työntekijät ovat sitä mieltä, että lapsen sukupuoli ei vaikuta siihen miten he suhtautuvat lapseen tai mitä he häneltä odottavat. Vastaajista lähes kaikki ovat myös sitä mieltä, että heidän päiväkodissaan lapset saavat osallistua kaikenlaisiin leikkeihin ja toimintaan ja heitä kohdellaan tasa-arvoisesti. Tulokset osoittavat myös, että enemmistö vastaajista ei osaa sanoa pitäisikö päiväkodin toimintaa kehittää sukupuolisensitiivisyyden osalta. Tulosten perusteella lähes kukaan vastaajista ei kuitenkaan koe kaipaavansa sukupuolisensitiivisyydestä lisätietoa.

Tuloksista voidaan päätellä, että sukupuolisensitiivisyys on hyvin tunnettu käsite kyselyn vastanneiden joukossa ja he myös ymmärtävät sukupuolisensitiivisyyden oikealla tavalla. Kuitenkaan tulosten perusteella sitä ei juurikaan käsitellä opinnoissa. Tuloksista voidaan päätellä myös, että sukupuolisensitiivisyys toteutuu hyvin vastaajien päiväkodissa, koska lapsen sukupuolella ei ole vaikutusta asioihin ja lapset saavat osallistua kaikenlaisiin leikkeihin ja toimintaan sekä heitä kohdellaan tasa-arvoisesti. Tuloksista käy ilmi, että monikaan ei tiedä pitäisikö vastaajien päiväkodin toimintaa kehittää sukupuolisensitiivisyyden osalta. Vastaajat eivät kuitenkaan juurikaan koe tarvitsevansa sukupuolisensitiivisyydestä lisätietoa.

Avainsanat: sukupuolisensitiivisyys, sukupuoli, tasa-arvo, varhaiskasvatus

Abstract

Rantamäki, Tia-Maria: Gender sensitivity in early childhood education and care

Bachelor's thesis

Bachelor of Social Services

May 2023

Number of pages: 38

The topic of the thesis was gender sensitivity in early childhood education and care. The topic was studied in cooperation with a kindergarten. The aim of the thesis was to find out how familiar concept of gender sensitivity is the cooperation kindergarten's staff and what kind of conceptions they have about it. The aim was also to find out whether gender sensitivity is implemented in the cooperation kindergarten and do the staff thinks that activities need to be developed from gender sensitivity perspective and do the staff feel they need more information about gender sensitivity. A questionnaire was used as the data collection method in the thesis. The questionnaire was sent to be answered by the staff of the cooperative kindergarten. Eight employees from the kindergarten answered the questionnaire. The results of the questionnaire were analyzed both quantitatively and qualitatively depending on the question. After the analysis conclusions were drawn from the results.

The results show that gender sensitivity is a familiar concept to almost all respondents. According to the results the respondents also have a good understanding of what is meant by gender sensitivity. However it hadn't been a part of almost anyone's studies. Based on the results the kindergarten employees who responded to the survey thinks that the child's gender doesn't affect how they relate to the child or what they expect from him/her. Among the respondents almost all of them also thinks that in their kindergarten children can participate in all kinds of plays and activities and they are treated equally. The results also show that the majority of respondents don't know whether the activities of the kindergarten should be developed in terms of gender sensitivity. However based on the results almost none of the respondents feel that they need more information about gender sensitivity.

From the results it can be drawn a conclusion that gender sensitivity is a well-known concept among the survey respondents, and they also understand gender sensitivity in the right way. However based on the results it isn't taught much in studies. From the results It can also be drawn a conclusion that gender sensitivity has implemented well in the respondents' kindergarten because the gender of the child has no influence on things and the children are allowed to participate in all kinds of plays and activities and they are treated equally. The results show that not many people know whether the activities of the respondents' kindergarten should be developed in terms of gender sensitivity. However the respondents don't really feel that they need more information about gender sensitivity.

Keywords: gender sensitivity, gender, early childhood education and care, equality

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 SUKUPUOLI JA SIIHEN LIITTYVIÄ ASIOITA	7
2.1 Sukupuolen määrittely	7
2.2 Sukupuoli-identiteetti ja sen kehittyminen	9
2.3 Sukupuolen moninaisuus	11
2.4 Sukupuoliroolit ja stereotypiat	12
2.5 Sukupuolisensitiivisyys	13
3 SUKUPUOLI VARHAISKASVATUKSESSA	14
3.1 Varhaiskasvatus	14
3.2 Varhaiskasvatuksen sukupuolisensitiivisyys	15
3.3 Varhaiskasvatuksen sukupuolittuneisuus	16
4 TASA-ARVO VARHAISKASVATUKSESSA	17
4.1 Sukupuolten tasa-arvo ja siihen liittyvät lait	17
4.2 Sukupuolten tasa-arvo varhaiskasvatuksessa	18
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
5.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	19
5.2 Aineistonkeruumenetelmä	20
5.3 Aineiston analysointi	22
5.4 Tutkimuksen eettisyys	22
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	24
6.1 Vastaajien taustatiedot	24
6.2 Sukupuolisensitiivisyyden käsitteen tuttuus	24
6.3 Käsitteet sukupuolisensitiivisyydestä	25
6.4 Sukupuolen vaikutus	27
6.5 Sukupuolisensitiivisyyden toteutumiseen liittyvät väittämät	27
6.6 Sukupuolisensitiivisyyden kehittäminen ja henkilöstön lisätiedon tarve asiasta	28
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	29
8 POHDINTA	31
8.1 Pohdintaa tuloksista	31
8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja rajoitteet	32
8.3 Tutkimuksen hyödynnettävyys sekä jatkotutkimus- ja kehittämisaiheita	33
8.4 Opinnäytetyöprosessin ja oman kehittymisen reflektointi	34
LÄHTEET	36

LIITE 1: SAATEKIRJE	39
LIITE 2: KYSELYLOMAKE	40

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni käsittelee sukupuolisensitiivisyyttä varhaiskasvatuksessa. Sukupuolisensitiivisyys onkin ollut viime vuosina paljon esillä eri medioissa ja siitä puhutaan yleisesti paljon juuri nyt varsinkin varhaiskasvatuksen kentällä. Sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan sitä, että tunnistetaan sukupuoliin liitettyjä stereotypioita ja tarkastellaan niitä kriittisesti niiden poistamiseksi (Katainen, 2015, s. 24). Sukupuolisensitiivisyys on myöskin sitä, että jokainen saa olla juuri sellainen kuin on sukupuolesta riippumatta ja jokainen saa myös ilmaista sukupuoltaan omalla tavallaan (Seta ry, 2020, s. 9). Usein kuitenkin ainakin internetin keskustelupalstoilla sukupuolisensitiivisyys ymmärretään väärin ja siihen suhtaudutaan negatiivisesti (Kukkola, 2021, s. 21-27).

Sukupuolisensitiivisyys on ajankohtaisuutensa vuoksi tärkeä aihe tutkia. Aihetta myös kannattaa tutkia siksi, koska varhaiskasvatuksen perusteiden mukaan varhaiskasvatuksen tulisi olla sukupuolisensitiivistä (Opetushallitus, 2022, s. 32). Silti useinkaan ei näin ole (Seta ry, 2020, s. 8). Mielestäni monille varhaiskasvatuksessa työskenteleville sukupuolisensitiivisyys onkin vielä aika tuntematon ja etäinenkin asia ja siitä liikkuu myös todella paljon väärää tietoa (Kukkola, 2021, s. 27). Näiden asioiden vuoksi on mielestäni tärkeää nostaa tätä aihetta esille ja lisätä ihmisten tietoutta asiasta.

Tulen opinnäytetyössäni käsittelemään ja tutkimaan sukupuolisensitiivisyyttä varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen henkilöstön näkökulmasta. Opinnäytetyöni tavoitteena on tarkastella kuinka tuttu käsite sukupuolisensitiivisyys on yhteistyöpäiväkodissani työskenteleville ja millaisia käsityksiä heillä on sukupuolisensitiivisyydestä. Tavoitteena on myös tarkastella toteutuuko sukupuolisensitiivisyys yhteistyöpäiväkodissani ja tarvitseeko päiväkodin henkilöstön mielestä toimintaa kehittää sukupuolisensitiivisyyden näkökulmasta katsottuna sekä kokeeko henkilöstö

tarvitsevansa sukupuolisensitiivisyydestä lisätietoa. Tarkastelen näitä asioita toteuttamalla yhteistyöpäiväkotini henkilöstölle sähköisen kyselyn kyselylomakkeen muodossa. Kyselyn tulokset analysoin sekä määrällisesti että laadullisesti ja teen niistä sitten johtopäätöksiä. Lopputuloksena on tutkimusraportti asiasta.

Pohjistan tutkimustani käsittelemällä teoriaosuudessa sukupuolisensitiivisyyteen liittyviä asioita. Ensiksi käsittelen sukupuolta ja sitä miten sen voi määritellä. Sen jälkeen käsittelen sukupuoli-identiteettiä ja sitä miten se ihmisellä kehittyy. Näiden jälkeen käsittelen myös sukupuolen moninaisuutta, sukupuolirooleja ja stereotypioita ja sitä mitä ne voivat aiheuttaa. Käsittelen myös sukupuolisensitiivisyyttä tarkemmin. Teoriaosuudessa käsittelen myöskin varhaiskasvatusta ja sen sukupuolisensitiivisyyttä sekä sukupuolittuneisuutta eli sitä miten sukupuolisensitiivisyys on huomioitu varhaiskasvatuksessa ja sitten miten se ei kuitenkaan toteudu. Teoriaosuuden lopuksi käsittelen vielä sukupuolten tasa-arvo ja siihen liittyviä lakeja ja sitä miten tasa-arvo huomioidaan varhaiskasvatuksessa.

2 SUKUPUOLI JA SIIHEN LIITTYVIÄ ASIOITA

2.1 Sukupuolen määrittely

Käsitykset sukupuolesta ovat muuttuneet ajan saatossa. Sukupuoli nähtiin ja määriteltiin aika pitkään suurilta osin vain biologian kautta. Biologia yksiselitteisesti kertoi, kumpi kahdesta mahdollisesta sukupuolesta ihminen on: mies vai nainen. (Seta ry, 2020, s. 4.) Tämä käsitys alkoi muuttua kun, 1940-luvulla alettiin puhua myös sukupuolen sosiaalisesta ulottuvuudesta. Tällöin sukupuoli alettiin nähdä enemmän kuin vain biologiana. Kuitenkin vasta 1970-luvulla näitä sukupuolen eri ulottuvuuksia alettiin kunnolla erottamaan ottamalla käyttöön englanninkielestä lainatut termit sex ja gender. Sex-termillä

tarkoitetaan sukupuolen biologista puolta ja gender-termillä sosiaalista. Suomen kielessä sukupuolelle on olemassa vain yksi sana ja siksi nämä kaksi sukupuolen ulottuvuutta pitää erottaa määreillä biologinen ja sosiaalinen sukupuoli. (Rossi, 2010, s. 22; Vilkkä, 2010, s.18-19, 22.)

Biologisella sukupuolella viitataan ihmisen biologisiin sekä fysiologisiin ominaisuuksiin ja näiden eroihin mies- ja naissukupuolen välillä. Biologinen sukupuoli muodostuu geneettisistä, anatomisista ja hormonaalisista tekijöistä, jotka määrittelevät kumpaa sukupuolta ihminen on. Geneettisesti sukupuolen määrittää ihmisen sukupuolikromosomit. Jokainen ihminen saa hedelmöityksessä siittiön ja munasolun mukana sukupuolta määrittävät kromosomit. Munasolulta x-kromosomin ja siittiöltä, joka x- tai y- kromosomin. Näiden yhdistelmä määrittelee sukupuolen, jos kromosomit ovat x ja y on sukupuoleltaan mies ja jos kromosomit ovat taas x ja x on nainen. Anatomisesti sukupuolen määrittää sukupuolielimet. Miehillä näitä ovat muun muassa penis ja kivekset, naisilla taas muun muassa munasarjat ja kohtu. Hormonaalisesti sukupuolen määrittää ihmisen kehon tuottamat hormonit. Ihminen tuottaa estrogeenia ja testosteronia. Miehet tuottavat testosteronia enemmän kuin naiset ja naiset taas tuottavat enemmän estrogeenia kuin miehet. Näin olleen hormonien määrästä pystytään päättelemään ihmisen sukupuoli. (World Health Organization, n.d.; Vilkkä, 2010, s.17-18.)

Sosiaalisella sukupuolella viitataan ihmisen kokemuksiin sukupuolestaan, persoonaan sekä sosiaaliseen ja kulttuurilliseen ympäristöön, jossa ihminen sukupuoltaan toteuttaa. Sosiaalisen sukupuoli lähtee ajatuksesta, että sukupuoleen ei automaattisesti synnytä vaan siihen kasvetaan. Näin ollen ihmisen biologinen sukupuoli ei siten automaattisesti ole sama kuin hänen sosiaalinen sukupuolensa. Sosiaalinen sukupuoli muodostuu paljolti siitä, miten yksilö itse kokee sukupuolensa. Kokemus on jokaisella yksilöllinen ja omanlaisensa. Sosiaalisen sukupuoleen muodostumiseen vaikuttaa myös ihmisen tapa toimia miehenä tai naisena, muut käyttäytyminen liittyvät asiat sekä persoona. Sosiaalinen sukupuoli onkin enimmäkseen yksilön itsensä tuottamaa sekä esittämää ja se voi muuttua elämän aikana. Sosiaalinen sukupuoli on kuitenkin myös tavallaan yhteiskunnallinen rakenne.

Yhteiskunnat ovat usein jakaneet normit, käyttäytymistavat sekä roolit naisille ja miehille tyypillisiin ja näin yhteiskunnat luovat oletuksen siitä millainen ihmisen pitäisi olla sukupuolensa perusteella. Sosiaalisella sukupuolella viitataan siis myös näihin sosiaalisesti syntyneisiin miehen ja naisen piirteisiin. Sosiaalista sukupuolta täten muokkaa paljon myös yhteiskunnan sosiaaliset rakenteet kuten perhe, koulu ja työ sekä kulttuuri, jossa elää; mitä kulttuurissa oletetaan sukupuolista ja odotetaan eri sukupuolilta. (World Health Organization, n.d.; Vilkkä, 2010, s.18- 21.)

Kuitenkaan biologinen ja sosiaalinen sukupuoli jaottelu ei ole ongelmaton. Nykyään ymmärretäänkin, että sukupuolella on muitakin ulottuvuuksia. (Seta ry, 2020, s. 4; Rossi, 2010, s. 23.) Sukupuolella on esimerkiksi aistillinen tunne ulottuvuus. Ihminen aistii kehossa sukupuoltaan monin eri tavoin. Nämä keholliset aistimukset muokkaavat ihmisen ajatusta omasta sukupuolestaan. Sukupuoli on paljolti myös opittu asia. Toistamme kulttuurissamme eri sukupuoliin liitettyjä asioita ja näin opimme miten meidän tulee sukupuolemme mukaan olla ja käyttäytyä. (Rossi, 2010, s. 26 ; Vilkkä, 2010, s. 20, 23-24.) Sukupuoli ja sen määrittely on siis hyvin moniulotteinen asia (Seta ry, 2020, s. 4). Parhain sukupuolen määritelmä on nykyään varmasti seuraava: ”Sukupuoli on erilaisista geneettisistä, kehityksellisistä, hormonaalisista, fysiologisista, psykologisista, sosiaalisista ja kulttuurisista ominaisuuksista koostuva jatkumo” (Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE, 2016, s. 3).

2.2 Sukupuoli-identiteetti ja sen kehittyminen

Sukupuoli-identiteetti on ihmisen oma kokemus sukupuolestaan, joka on jokaisella yksilöllinen. Ihminen voi kokea olevansa mies, nainen, vastakkaista sukupuolta tai jotain ihan muuta. Ihmisen määritelty biologinen sukupuoli ei välttämättä ole korrelaatiossa ihmisen sukupuoli-identiteetin kanssa. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2022b.) Sukupuoli-identiteettiin kuuluu myös tunne omasta feministisyydestä tai maskuliinisuudesta tai muunlaisesta sukupuolisuudesta (Huuska, 2011, s. 226). Sukupuoli-identiteetin kehitys

alkaa jo lapsuudessa, jolloin se on todella intensiivistä ja jatkuu koko elämän ajan jollain tavalla (Ojala, 2020, s.218; Vilkkä, 2010, s. 131).

Kehityopsykologisesti katsottuna sukupuoli-identiteetin kehittymisen prosessi voidaan kuvata eri ikä kausien kautta. Sukupuoli-identiteetin kehitys alkaa noin 2,5-vuoden iässä, kun lapsi alkaa tiedostamaan, että hänellä ja muilla on sukupuoli. Samoihin aikoihin lapsi alkaa ymmärtämään, että osa ihmisistä kutsutaan työiksi ja osaa pojiksi ja miten se näkyy arjessa. Lapsi voi tuolloin ymmärtää eri sukupuolten eron ruumiillisesti mutta ei juuri muuten. Tässä vaiheessa sukupuoli-identiteetti ei vielä ole kauhean vakaa. Lapsi voi ajatella, että sukupuoli ei ole ihmisen pysyvä ominaisuus vaan sitä voi halutessaan muuttaa. Noin 5-vuoden iässä lapsi alkaa ymmärtämään sukupuolesta enemmän esimerkiksi lapsi ymmärtää sukupuolen pysyvyyden. Tuolloin kuitenkin sukupuoli-identiteetti vasta hakee muotoaan. Noin 7-vuoden iässä lapsi rupeaa kunnolla sisäistämään sukupuoli-identiteettiään, jopa niin hyvin, että se voi seurata lasta aikuisuuteen asti. (Ojala, 2020, s. 215.) Lapsuuden lisäksi sukupuoli-identiteettiä hyvin paljon muokkaava vaihe ihmisen elämässä on nuoruus (Vilkkä, 2010, s. 111).

Sukupuoli-identiteetin kehittymiseen vaikuttavat niin ihmisen biologiset, psyykkiset, sosiaaliset, juridiset kuin kulttuurisetkin tekijät. Esimerkiksi hormonaaliset ominaisuudet, ihmissuhteissa tapahtunut sosiaalistaminen sukupuoleen, kulttuurin odotukset eri sukupuolille ja ylläpitämät sukupuoli stereotypiat jne. (Ojala, 2020, s. 217; Vilkkä, 2010, s. 46.) Ihminen tuo sukupuoli-identiteettiään esille eli ilmaisee sukupuoltaan monin tavoin esimerkiksi pukeutumisellaan ja käyttäytymisellään (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2022b). Sukupuoli-identiteettiä ei tule sekoittaa ihmisen seksuaali-identiteettiin. Ihmisen seksuaali-identiteetti kertoo kehen ihminen tuntee emotionaalista, romanttista tai seksuaalista vetoa. Joten sukupuoli- ja seksuaali-identiteetti eivät ole sama asia. Eikä sukupuoli- ja seksuaali-identiteetin välillä ole korrelaatiota. (Human Rights Campaign, n.d.; Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE, 2016, s. 3.)

2.3 Sukupuolen moninaisuus

Sukupuolen moninaisuudella tarkoitetaan monenlaisia erilaisia sukupuolen kokemuksia, ilmaisutapoja ja sukupuolellisia kehonpiirteitä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2022a). Sukupuolen moninaisuus koskee kaikkia ihmisiä mutta usein kuitenkin sukupuolen moninaisuus yhdistetään sukupuolivähemmistöihin (Seta ry, n.d; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2022a). Sukupuolen moninaisuutta esiintyy myös lapsilla. Osa lapsista on intersukupuolisia ja lapsellakin voi olla monenlaisia erilaisia kokemuksia omasta sukupuolestaan. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus, n.d.)

Intersukupuolisia ovat ihmiset joiden sukupuolesta ei voida olla varmoja, koska ihmisen biologisen sukupuolen määrittävät tekijät eivät ole intersukupuolisilla täysin luokiteltavissa kumpaakaan sukupuoleen (Seta ry, n.d.). Tämä voi esimerkiksi ilmetä niin, että ihmisellä on sekä munasarjat, että kivekset. Ilmenemistapoja on monenlaisia muitakin, eikä intersukupuolisuus tule välttämättä ilmi heti syntymässä vaan voi ilmetä vasta myöhemmässä vaiheessa elämää. (Vilkka, 2010, s. 26.) Intersukupuolisellekin pitää syntymässä kuitenkin määrittää sukupuoli ja sen tekee lääkäri. (Seta ry, n.d.).

Noin 2-4 vuoden iässä lapsi alkaa kokea kumpaa sukupuolta (tyttö, poika) on vai onko kumpaakaan. Lapsi voi myös kokea olevansa molempia, näiden yhdistelmä tai jotain muuta. (Seta ry, 2020, s. 5-6.) Lapsi voi myös kokea olevansa eri sukupuolta kuin mitä hän biologisesti on (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus, n.d.). Jo tällöin lapsi voi kärsiä sukupuoliristiriidasta eli tunteesta ettei koe kuuluvansa sukupuoleen, jota oma keho on ja kokemus ei vastaa muiden odotuksiin. Sukupuoliristiriita voi aiheuttaa lapselle paljon ahdistusta ja hämmentää. Lapsilla voi myös esiintyä sukupuolen epätyypillisyyttä eli lapsi käyttäytyy vastakkaisen sukupuolen tavoin. (Huuska & Karvinen, 2012, s. 35, 44.)

2.4 Sukupuoliroolit ja stereotypiat

Sukupuoliroolit ovat hyvin rajattuja käsityksiä ja odotuksia siitä, millaisia miesten ja naisten pitäisi olla; miten esimerkiksi eri sukupuolten tulisi käyttäytyä. Sukupuoliroolit ovat ominaisuuksia, jota odotetaan olevan joka naisella tai miehellä. Sukupuolistereotypia on ajattelua, jossa sukupuolista tehdään yleistettyjä oletuksia, joista tulee uskomuksia. Ajatellaan, että miehet ja naiset ovat tietynlaisia ja jätetään yksilölliset erot kokonaan huomiotta. (Horelli & Saari, 2002, s. 52-54; Planned Parenthood, n.d.; Ylitapiola-Mäntylä, 2012a, s. 23.) Sukupuoliroolit ja stereotypiat voidaan jaotella neljään kategoriaan, jotka ovat: persoonallisuuden piirteet, käyttäytyminen, ammatit ja ulkonäkö (Planned Parenthood, n.d.).

Nämä sukupuoliroolit ja stereotypiat opitaan jo lapsuudessa havainnoimalla muiden käyttäytymistä. Tämän lisäksi jo pienestä pitäen ympärillä olevat ihmiset sosiaalistavat lasta sukupuoleensa näiden roolien ja stereotyyppien mukaan. (Horelli & Saari, 2002, s. 52-53; Ojala, 2020, s. 216-217.) Näitä sukupuolirooleja ja stereotyyppioita pidetään yllä niin päiväkodissa, lehdissä, televisiossa kuin internetissäkin (Vilkka, 2010, s. 112). Sukupuoliroolit ja stereotypiat kumpuavat kulttuuristamme, jossa asiat nähdään, joko feminiinisinä tai maskuliinisina. Esimerkiksi hoivaaminen ja vaaleanpunainen nähdään feminiinisinä asioina, kun taas tekninen osaaminen ja sininen nähdään maskuliinisina. (Ylitapiola-Mäntylä, 2012a, s. 24-25.)

Lapsuudessa opituilla sukupuolirooleilla ja stereotyyppisellä ajattelulla on kauas kantoisia vaikutuksia pitkälle aikuisuuteen esimerkiksi ammatinvalintaan (Ylitapiola-Mäntylä, 2012a, s. 23-24). Sukupuoliroolien ja stereotyyppien takia ihmiset eivät voi olla sellaisia kuin oikeasti ovat. Usein ihmiset myös nähdään näiden roolien ja stereotyyppien edustajana enemmänkin kuin yksilöinä. Se ei ole hyvä asia. (Planned Parenthood, n.d.; Vilkka, 2010, s. 114.) Lisäksi sukupuoliroolit ja stereotypiat luovat ja yllä pitävät sukupuolten välistä epätasa-arvoa ja rajaavat ihmisen mahdollisuuksia elämässä (Horelli & Saari, 2002, s. 53-54). Sukupuoliroolit ja stereotypiat myös edes auttavat rikkomaan ihmisoikeuksia ja ihmisten perusoikeuksia varsinkin

naisten kohdalla. (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, n.d.) Sukupuolirooleja ja stereotypioita on kuitenkin vaikea muuttaa. Ne ovat niin syvällä yhteiskunnan rakenteissa. (Horelli & Saari, 2002, s. 53-54.)

2.5 Sukupuolisensitiivisyys

Sukupuolisensitiivisyys on taitoa tunnistaa ja tarkastella kriittisesti sukupuoliin liittyviä stereotypioita niin yhteiskunnan rakenteissa ja toiminnassa kuin omassa ja muidenkin toiminnassa sekä puheessa. Sukupuolisensitiivisyyttä on myöskin pyrkimys poistaa näitä stereotypioita. (Katainen, 2015, s. 24; Seta ry, 2020, s. 8.) Sukupuolisensitiivisyys on sitäkin, että ymmärtää sukupuolen olevan muutenkin kuin vain biologisesti määriteltävissä (Ylitapiola-Mäntylä, 2012a, s. 26). Sukupuolisensitiivisyyteen liittyy myös se, että tajuaa miten sukupuoliin liitetyt stereotypiat vaikuttavat niin yhteiskuntaan kuin yksilöönkin (Seta ry, 2020, s. 8).

Sukupuolisensitiivinen kasvatus on sitä, että tytöt ja pojat voivat olla halutessaan tyttöjä ja poikia mutta myös muut vaihtoehdot ovat mahdollisia ja sallittuja. Se on myös sitä, että jokainen lapsi saa olla juuri sellainen tyttö, poika tai mitä sitten onkin kuin on. (Seta ry, 2020, s. 9.) Sukupuolisensitiivinen kasvatus on yksinkertaisesti sitä, että kohtaa lapset yksilönä, eikä sukupuolensa edustajina (Katainen, 2015, s. 24). Sukupuolisensitiivinen kasvatus lähtee siitä, että jokainen kasvattaja pohtii omia tapojaan ja käyttäytymistään sukupuoliin liittyen ja siten huomaa omat ja muiden sukupuolittuneet tavat. Jotta sukupuolisensitiivisyys kasvatuksessa onnistuu jokaisen kasvattajan on sitouduttava asiaan. (Seta ry, 2020, s. 9; Ylitapiola-Mäntylä, 2012a, s. 26.)

Sukupuolisensitiivisyyttä ei tule sekoittaa sukupuolineutraaliuden kanssa. Nämä kaksi käsitettä eivät ole synonyymeja keskenään. (Seta ry, 2020, s. 9.) Sukupuolineutraaliuus kasvatuksessa on ajatustapa, jossa jätetään sukupuoli ja sen merkitykset kokonaan huomioimatta ikään kuin sukupuoli ei olisikaan

(Katainen, 2015, s. 24; Seta ry, 2020, s. 15). Sukupuolineutraalius kasvatuksessa on myös sitä, että ei oteta millään tavoin huomioon lasten eroja ja erilaisuutta (Ylitapiola-Mäntylä, 2012a, s. 25). Sukupuolineutraalius kasvatuksessa ei siten edistä sukupuolten välistä tasa-arvoa, eikä yhdenvertaisuutta vaan luo vain yhden sallitun tavan toimia ja olla. Pahimmassa tapauksessa sukupuolineutraalius voi estää sukupuolisensitiivisyyden toteutumisen kasvatuksessa. (Seta ry, 2020, s. 15 ; Ylitapiola-Mäntylä, 2012a, s. 25.)

3 SUKUPUOLI VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuslaki määrittelee varhaiskasvatuksen seuraavasti: ”Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka” (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 luku, 2 §). Varhaiskasvatus on siis pedagogiikkaan perustuvaa suunniteltua ja tavoitteellista lasten kasvatusta, opetusta ja hoitoa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 luku, 2 §.) Varhaiskasvatusta annetaan lapsille, jotka ovat alle oppivelvollisuusiän eli 0-6-vuotiaita. Erityistapauksissa varhaiskasvatusta voidaan antaa myös tätä vanhemmille lapsille. Varhaiskasvatus jakautuu kolmeen eri toimintamuotoon: päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta. Toimintamuodot ovat monella tavalla erilaisia keskenään. Ne eroavat toisistaan esimerkiksi henkilöstön kelpoisuusvaatimusten ja resurssien osalta. (Opetushallitus, n.d; Opetushallitus, 2022, s. 17-19; Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 luku, 1 § 5 mon.)

Päiväkotitoiminta on ryhmämuotoista varhaiskasvatusta, jota toteutetaan päiväkodissa. Päiväkodissa on monia eri kriteerein muodostettuja lapsiryhmiä,

joissa työskentelee varhaiskasvatuksen opettajia, sosionomeja sekä lastenhoitajia. Perhepäivähoidollinen varhaiskasvatus toteutuu yhdessä pienessä ryhmässä perhepäiväkodissa, jossa työskentelee yksi tai kaksi, joskus kolme perhepäivähoitajaa. Perhepäiväkotina voi toimia jonkun oma koti tai jokin muu vastaavanlainen paikka. Avointa varhaiskasvatustoimintaa on moninaista ja kunnittain vaihtelevaa. Se on erilaista suunniteltua ja ohjattua toimintaa lapsille sekä heidän perheilleen. Avointa varhaiskasvatustoimintaa on esimerkiksi erilaiset lapsille ja perheille järjestettävät kerhot. (Opetushallitus, 2022, s. 18-19; Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 7 luku, 35 § 1 mom.; 38§ 1 mon.)

3.2 Varhaiskasvatuksen sukupuolisensitiivisyys

Varhaiskasvatuksen perusteissa todetaan: ”Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä” (Opetushallitus, 2022, s. 32). Varhaiskasvatuksen perusteet ovat varhaiskasvatusta velvoittava asiakirja, joten sen takia varhaiskasvatuksen pitäisi siis ainakin olla sukupuolisensitiivistä tai ainakin siihen pitäisi pyrkiä (Opetushallitus, 2022, s. 8, 32). Perusteet eivät kuitenkaan juurikaan avaa miten varhaiskasvatus konkreettisesti on sukupuolisensitiivistä tai miten sen toteutumista varhaiskasvatuksessa valvotaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan kuitenkin sukupuolisensitiivisyyteen liittyen seuraavaa: ”Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla” (Opetushallitus, 2022, s. 41). Perusteiden mukaan siis varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee ainakin olla sukupuolisensitiivisiä, mitä tulee lasten leikkeihin.

Perusteissa mainitaan myös muutama sukupuolisensitiivisyyden kannalta tärkeä asia. Ensimmäinen niistä on: ”Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia” (Opetushallitus, 2022, s. 32). Toinen on: ”Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa

perinteisten sukupuolistereotyypioiden rikkomisen.” (Opetushallitus, 2022, s. 34.) Perusteiden mukaan varhaiskasvatuksessa siis lapsia kannustetaan tekemään päätöksiä sukupuolettomasti ja oppimisympäristöistä pyritään tekemään tasa-arvoisia kaikille. Kuitenkin enemmän tarvitsisi varhaiskasvatuksessa asiasta puhua, koska seuraavassa luvussa kerron, miten sukupuolisensitiivisyys ei toteudu varhaiskasvatuksessa.

3.3 Varhaiskasvatuksen sukupuolittuneisuus

Varhaiskasvatuksessa on tutkimusten mukaan sukupuolittunutta toimintaa. Kuitenkaan useinkaan tätä sukupuolittunutta toimintaa ei tiedosteta. (Seta ry, 2020, s. 8.) Sukupuolittuneisuutta tuottavat varhaiskasvatuksessa työskentelevät aikuiset eli kasvattajat. Sukupuolittuneisuus näkyy kasvattajien toiminnassa kuin puheessakin mutta kasvattajat eivät itse useinkaan tunnista näin tapahtuvan. (Ylitapio-Mäntylä, 2010, s. 121.) Kasvattajien toimintaan varhaiskasvatuksessa vaikuttaa omat ajatukset sukupuolista ja erilaiset sukupuolittuneet oletukset siitä millaisia tyttöjen ja poikien stereotyyppisesti pitäisi olla (Ylitapio-Mäntylä, 2012b, s. 71-72). Seuraavissa kappaleissa muutamia esimerkkejä miten ja missä sukupuolittuneisuus varhaiskasvatuksessa näkyy.

Varhaiskasvatuksen sukupuolittuneisuus näkyy esimerkiksi leikissä. Varhaiskasvatuksessa leikit usein jakautuvat tyttöjen ja poikien leikkeihin vaikka leikit ovat käytännössä katsoen sukupuolettomia. (Ylitapio-Mäntylä, 2012b, s. 73.) Kasvattajat usein tiedostamattaan tukevat tätä jakoa. Kasvattajat esimerkiksi ohjaavat poikia useimmiten energia vieviin liikunnallisiin leikkeihin, kun taas tyttöjä kasvattajat ohjaavat rauhallisempiin leikkeihin, kuten piirtämään. Myös päiväkodissa laulettavat laulut, käytettävät lorut ja luettavat sadut voivat olla hyvin sukupuolittuneita, koska usein niissä kerrotaan tytöistä ja pojista hyvin stereotyyppisesti. Varhaiskasvatuksessa myös tunteiden näyttämisessä on huomattu olevan sukupuolittuneisuutta. (Ylitapio-Mäntylä, 2012b, s. 77-78, 83-86.)

Myöskin varhaiskasvatuksessa kasvattajien puheessa on huomattavissa sukupuolittuneisuutta. Kasvattajat käyttävät puheessaan paljon sukupuolittuneita termejä, kuten poika ja tyttö. Nämä termit voivat vahvistaa eri sukupuoliin liitettyjä stereotypioita ja ne myöskin eri arvoistavat lapsia sukupuolen perusteella, koska hieno tyttö ei ole sama asia kuin rohkea poika. Teräs (2012) huomasi tutkimuksessaan, että poikia kehuuttiin varhaiskasvatuksessa enemmän kuin tyttöjä. Kehuja myös jaettiin tutkimuksen mukaan eri asioista tytöille ja pojille. Tytöt saivat enemmän kehuja ulkonäöstään ja vaatteistaan. Pojat taas saivat enemmän kehuja persoonastaan. (Teräs, 2012, s. 103-106, 110-111, 115-116, 118.)

Myöskin kasvattajien puhe vanhempien kanssa käytävissä varhaiskasvatuskeskusteluissa eli ns. vasukeskusteluissa on tutkimusten valossa melko sukupuolittunutta. Esimerkiksi keskusteluissa kasvattajat selittävät välillä asioita sillä, että lapsi on tyttö tai poika. Kasvattajat myös usein keskusteluissa tuovat lapsen sukupuolen esiin tilanteissa, jossa sukupuolella ei ole mitään väliä. Erityisesti, kun keskusteluissa puhutaan lapsen leikkikavereista heidän sukupuolensa tuodaan ilmi varsinkin, jos leikkikaverit ovat vastakkaista sukupuolta. Tämä usein nähdään jotenkin epänormaalina. Keskusteluissa usein myös lasten leluista, leikeistä ja leikkimisestä puhutaan hyvin sukupuolittuneesti. Esimerkiksi usein oletetaan tyttöjen leikkivän nukeilla ja poikien autoilla ja tuetaan tätä keskustelussa mutta jos joku lapsi leikkii tai on leikkinyt sukupuoliepätyypillisesti kasvattaja kokee, että hänen pitää keksiä jokin selitys vanhemmalle asiasta. (Alasuutari, 2016, s. 127, 129-137.)

4 TASA-ARVO VARHAISKASVATUKSESSA

4.1 Sukupuolten tasa-arvo ja siihen liittyvät lait

Sukupuolten tasa-arvo tarkoittaa sitä, että kaikilla on sukupuoleen katsomatta samat oikeudet ja mahdollisuudet. Se tarkoittaa myös sitä, että yhteiskunnan

valta ja resurssit jakautuvat tasaisesti sukupuolten kesken. Sukupuolten tasa-arvo tarkoittaa myöskin sitä, että yhteiskunnan päätökset ovat kaikille sukupuolille oikeudenmukaisia. (Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, n.d.; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2022b.)

Suomessa on ollut vuodesta 1987 voimassa laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta, jonka tarkoituksena on edistää sukupuolten tasa-arvoa ja estää sukupuoleen, sen ilmaisuun tai sukupuoli-identiteettiin perustuva syrjintä. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986, 1 §, 25 § 1 mon.) Suomessa viranomaisilla onkin tämän lain mukaan velvollisuus toiminnassaan edistää sukupuolten tasa-arvoa. Myöskin kaikenlainen sukupuoleen liittyvä syrjintä on tämän lain nojalla Suomessa kielletty. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986, 4 § 1 mon; 7 § 1 mon.) Tämän lisäksi Suomen perustuslaissa on kielletty laittamasta ihmisiä ilman syytä eri arvoiseen asemaan sukupuolen perusteella (Suomen perustuslaki 731/1999, 2 luku, 6 § 2 mon.). Suomi on myös sitoutunut YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin, joiden yksi tavoitteista on saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo (Opetushallitus, 2022, s. 15; Ulkoministeriö, n.d.).

4.2 Sukupuolten tasa-arvo varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuslaissa on määritetty yhdeksi varhaiskasvatuksen tavoitteeksi edistää sukupuolten tasa-arvoa (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 1 luku, 3 § 1 mon.). Varhaiskasvatuksen perusteiden mukaan tasa-arvo on myös yksi varhaiskasvatuksen arvoista (Opetushallitus, 2022, s. 21). Eli periaatteessa varhaiskasvatuksen pitäisi olla tasa-arvoista. Useat tutkimukset kuitenkin osoittavat, että se ei sitä aina ole. Aina silti jotenkin varhaiskasvatus mielletään tasa-arvoiseksi vaikka perusteissa tai varhaiskasvatuslaissa ei juurikaan avata miten varhaiskasvatus konkreettisesti on tasa-arvoista, miten sitä edistetään varhaiskasvatuksessa saati miten sen toteutumista varhaiskasvatuksessa valvotaan. (Alasaari & Katainen, 2016, s. 2, 5.)

Tähän on tulossa muutos. Suomen hallitus teki 2022 eduskunnalla esityksen, että myös varhaiskasvatusta alettaisiin velvoittamaan tekemään tasa-arvosuunnitelmia (HE 177/2022). Tähän asti vain oppilaitoksia on velvoitettu tekemään tasa-arvosuunnitelmia. Tavoitteena tällä on se, että näin voidaan edistää sukupuolten tasa-arvoa varhaiskasvatuksessa. (HE 177/2022, luku 1.1, 3.) Eduskunta hyväksyi esityksen marraskuussa 2022 (Eduskunta, 2023). Näin ollen 1.6.2023 alkaen varhaiskasvatustakin vaaditaan tekemään tasa-arvosuunnitelmia (HE,177/2022, luku 9). Tasa-arvosuunnitelmissa tulee olla kirjattuna: selvitetty tasa-arvon tilanne varhaiskasvatuksen yksikössä, toimenpiteet, jotka tulee tehdä tasa-arvon edistämiseksi yksikössä ja vielä toimenpiteet, joita on jo aikaisemmin tehty tasa-arvon edistämiseksi sekä tulokset, joita niistä on saatu (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986, 5b § 3 mon.). Joten hyvin pian kaikissa varhaiskasvatuksen yksiköissä on suunnitelma tasa-arvolle ja siten sen toteutumista valvotaan.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella kuinka tuttu käsite sukupuolisensitiivisyys on yhteistyöpäiväkodissani työskenteleville ja millaisia käsityksiä heillä on sukupuolisensitiivisyydestä. Tutkimuksen tarkoituksena on myös tarkastella toteutuuko sukupuolisensitiivisyys yhteistyöpäiväkodissani sekä tarvitseeko henkilöstön mielestä päiväkodin toimintaa kehittää sukupuolisensitiivisyyden näkökulmasta katsottuna ja kokeeko henkilöstö tarvitsevansa sukupuolisensitiivisyydestä lisätietoa.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Onko sukupuolisensitiivisyys tuttu käsite varhaiskasvattajille ja millaisia käsityksiä heillä siitä on?
2. Toteutuuko sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa?

3. Tarvitseeko sukupuolisensitiivisyyttä kehittää varhaiskasvatuksessa?

5.2 Aineistonkeruumenetelmä

Valitsin tutkimukseni aineistokeruumenetelmäksi kyselyn. Kysely on aineistonkeruumenetelmä, jossa kysytään vastaajilta kysymyksiä niin, että kysymykset ovat kaikille vastaajille samat, samoin niiden järjestys ja esitystapa. Kyselyssä kysymykset kysytään vastaajilta kirjallisesti ja he lukevat kysymykset itse sekä vastaavat niihin itse. (Vilkka, 2007, s. 27-28.) Kyselyn hyviä puolia on muun muassa se, että voi kysyä paljon kysymyksiä vastaajilta ja vastaaja voi vastata kyselyyn rauhassa silloin, kuin hänelle parhaiten sopii. Kyselyn heikkouksia on muun muassa se, että vastausprosentti voi jäädä alhaiseksi ja se, että vastaaja voi ymmärtää kyselyn kysymyksiä väärin, eikä voi keltään kysyä tarkennuksia. (Valli, 2015, luku 4, kohta Hyviä puolia ja heikkouksia.)

Toteutan kyselyni sähköisen kyselylomakkeen avulla, joka on suunnattu varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Päädyin kyselylomakkeeseen, koska sen avulla tavoitan helposti ison määrän varhaiskasvatuksen henkilöstöä ja voin kysellä heiltä sukupuolisensitiivisyydestä mutta kuitenkin vastaajien henkilöllisyys ei paljastu, mikä voi madaltaa kyselylomakkeeseen vastaamisen kynnystä. Päädyin kyselylomakkeeseen myös siksi, että kyselylomake tuottaa mielestäni rehellisempiä vastauksia kuin muut menetelmät, koska ihminen uskaltaa nimettömästi sanoa rehellisemmin asioita. Koen, että kyselylomake on siitäkin syystä hyvä valinta, että varhaiskasvatuksen henkilöstö voi vastata kyselyyn milloin heille itse parhaiten sopii, eikä kyselylomakkeeseen vastaaminen vie heiltä paljon aikaa.

Aloitin aineistonkeruun tekemällä kyselylomakkeen. Tein kyselyn Google Formsiin, mikä on Googlen tarjoama alusta, johon voi tehdä kyselyitä. Kyselyn voi kokonaisuudessaan katsoa liitteistä. Kyselylomakkeeni sisälsi suljettuja kysymyksiä, avoimia kysymyksiä sekamuotoisia kysymyksiä sekä väittämiä. Suljetut kysymykset ovat kysymyksiä, joissa on vastausvaihtoehdot, joista

vastaaja valitsee vastauksen. Avoimet kysymykset taas ovat sellaisia kysymyksiä, joihin vastaaja vastaa omin sanoin. Sekamuotoiset kysymykset ovat sellaisia, jossa vastauksen voi valita joko vastausvaihtoehdoista tai sitten kirjoittaa itse. (Heikkilä, 2014. s. 47, 49-50.) Väittämiin vastattiin Likertin asteikon avulla. Likertin asteikko on neljästä yhdeksään portainen asteikko riippuen vastausvaihtoehtojen määrästä. Jokaiselle vastausvaihtoehdolle annetaan jokin arvo niin, että asteikon eri päissä on ääripäävaihtoehdot, jotka ovat täysin samaa mieltä ja täysin eri mieltä. Keskellä usein en osaa sanoa vaihtoehto. Vastaaja valitsee asteikon vaihtoehdoista, mitä haluaa vastata. (Heikkilä, 2014, s. 51.) Tässä kyselyssä käytän viisiportaista Likertin asteikkoa. Vastausportaikossa 1 oli täysin eri mieltä ja 5 oli täysin samaa mieltä. Siinä välissä on jokseenkin eri/samaa mieltä ja en osaa sanoa. Likertin asteikkoni ei kuitenkaan ole ihan täydellinen. Epähuomiossa nimittäin merkitsin vastausvaihtoehdot 2 ja 4 väärinpäin. Tulen tarkastelemaan tämän virheen vaikutusta tuloksiin myöhemmin opinnäytetyössäni.

Jaoin kyselyn kysymysten perusteella osioihin, joita ovat taustatiedot, sukupuolisensitiivisyyden käsite, sukupuolisensitiivisyyden toteutuminen ja sukupuolisensitiivisyyden kehittäminen. Taustatietoina kysyn vastaajien ammattia ja ikää. Sukupuolisensitiivisyyden käsite -osiossa kysyn vastaajilta käsitteen tuttuutta ja omia käsityksiä siitä, mitä se tarkoittaa. Sukupuolisensitiivisyyden toteutuminen osiossa kysyn vastaajilta asioita ja mielipiteitä, joiden kautta voidaan päätellä toteutuuko sukupuolisensitiivisyys. Sukupuolisensitiivisyyden kehittämisosiossa kysyn vastaajilta sukupuolisensitiivisyyden kehittämistarpeista omassa työpaikassa ja vastaajien lisätiedon tarvetta asiasta.

Kun sain kyselylomakkeen valmiiksi niin loin kyselyyn linkin ja tein saatekirjeen. Saatekirjeen voi katsoa liitteistä. Sen jälkeen jaoin saatekirjeen ja linkin kyselyyn päiväkodin johtajalla sähköpostitse. Päiväkodin johtaja puolestaan sitten jakoi saatekirjeen ja linkin kyselyyn työntekijöilleen sähköisesti. Työntekijät sitten kävivät kolmen viikon aikana itsenäisesti vastaamassa kyselyyn saamansa linkin kautta. Kolmen viikon aikana muistutin johtajan kautta henkilöstöä kerran kyselystä ja kerran laitoin johtajan kautta

henkilöstölle ns. ”rohkaistu viesti”. Viestissä kerroin, että kyselyyn voi vastata, vaikka ei olisi mitään käsitystä sukupuolisensitiivisyydestä. Kerroin myös, että kyselyyn ei ole olemassa oikeita tai vääriä vastauksia, enkä tule arvostelemaan ketään vastauksistaan. Kerroin myöskin, että en kysele kauhean henkilökohtaisia asioita. Samalla kerroin Likertin asteikon virheestä. Viestin tarkoituksena oli rohkaista henkilöstöä vastamaan kyselyyni, koska olin saanut siihen asti vain kolme vastausta.

5.3 Aineiston analysointi

Analysoin keräämäni aineiston sekä määrällisin, että laadullisin menetelmin kysymyksestä riippuen. Suljetut kysymykset ja väittämät analysoin määrällisesti. Aineiston vähyyden vuoksi esitän näiden kysymysten tulokset vain sanallisessa muodossa ja lukumääriä käyttäen. Aineiston vähyyden vuoksi en myöskään tule esittämään aineistosta prosentti- tai muitakaan lukuja.

Avoimet kysymykset analysoin laadullisesti teemoittelun avulla. Teemoittelu on sitä, että etsitään vastauksista tavalla tai toisella toistuvia juttuja ja jaetaan niitä eri ryhmiin (Juhila, n.d.). Näiden kysymysten tulokset esitän sanallisesti esimerkkien kanssa eri ryhmät huomioiden.

5.4 Tutkimuksen eettisyys

Noudatan tutkimuksessani opinnäytetyön eettisiä suosituksia ja hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että olen selvittänyt oman esteellisyyteni eli olen selvittänyt, että en ole tutkimaan asiaan tai siihen liittyviin ihmisiin sellaisessa suhteessa, että oma puolueettomuuteni voisi vaarantua (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, 2020, s.16). Eettisyyteen kuuluu myös riittävä perehtyminen opinnäytetyöhön ja sen aiheeseen sekä resurssien miettiminen ja tutkimusetiikkaan perehtyminen. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, 2020, s.16-17). Olenkin

perehtynyt opinnäytetyöhön, sen aiheeseen ja tutkimusetiikkaan hyvin ennen tutkimuksen aloittamista sekä miettinyt tarvitsemiä resursseja.

Eettisyyteen kuuluu myös erilaiset luvat ja sopimukset. Joskus opinnäytetyö voi vaatia eettisen ennakkoarvioinnin tai tutkimusluvan (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, 2020, s.19). Olen omalta osaltani ottanut selvää tarvitseeko minun opinnäytetyöni tällaisia, ei tarvinnut. Aina myöskin ennen opinnäytetyön aloittamista tehdään sopimus opinnäytetyöstä opiskelijan, ammattikorkeakoulun ja toimeksiantajan välillä näin myös minä olen tehnyt (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, 2020, s. 21). Eettisyyttä on myös ilmoittaa kaikista sidonnaisuuksista mutta sellaisia ei opinnäytetyöhöni kuulunut (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, 2020, s. 23).

Eettisyyttä vaaditaan erityisesti silloin, jos opinnäytetyössä kerätään ja käsitellään henkilötietoja eli tietoja, joista vastaaja voidaan tunnistaa. Tällöin pitää olla erityisen tarkka tietosuojasta ja tietoturvasta sekä hävittää aineisto, kun sitä ei enää tarvita. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, 2020, s.18-19.) Opinnäytetyössäni jonkun verran kerään ja käsittelen henkilötietoja. Tietosuojasta ja tietoturvasta pidän huolta sillä, että ensinäkin kyselyyni vastataan nimettömästi. Pidän myös huolen, että aineistoon ei pääse käsiksi kukaan muu kuin minä, enkä käytä aineistoani muuhun kuin opinnäytetyön tekemiseen. Tuon tutkimukseni tuloksia julki avoimesti mutta niin, että niistä ei voi tunnistaa vastaaja millään tavoin. En yhdistä henkilötietoja vastauksiin muulloin kun silloin, kun se on opinnäytetyön kannalta tarpeellista. En kuitenkaan yhdistä erilaisia henkilötietoja missään kohtaa toisiinsa. Tietosuoja ja -turvan takaamiseksi en myöskään tuo päiväkodin nimeä tai sijaintipaikkakuntaa julki tutkimuksessani. Kun saan opinnäytetyöni valmiiksi, enkä enää tarvitse keräämäni aineistoa niin hävitän sen asianmukaisesti.

On eettisesti myöskin väärin plagioida. Plagiointi on sitä, että käyttää esimerkiksi toisen tekemää tekstiä ilman, että on asianmukaisesti merkinnyt, mistä teksti on alun perin otettu (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto

Arene ry, 2020, s. 23). En opinnäytetyössäni plagioi, kun käytän jonkun muun tekemää tekstiä merkitsen lähteet asianmukaisesti. Eettisyyttä on myös se, että opinnäytetyö on julkinen, myös laki näin vaatii (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, 2020, s. 24). Joten kun saan opinnäytetyöni valmiiksi julkaisen sen julkisesti nähtäväksi Theseus- tietokantaan.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselylomakkeeseeni vastasi kahdeksan päiväkodin työntekijää yhteistyöpäiväkodistani. Kyselyni vastausprosentti on n. 20%, joten hyvin harva vastasi kyselyyni. Vastanneista viisi oli varhaiskasvatuksen opettajia ja kolme varhaiskasvatuksen lastenhoitajia. Iältään kyselyyni vastanneet olivat kolmestakymmenestä aina yli kuuteenkymmeneen. Suurin osa kyselyyni vastanneista oli iältään 50-59 vuotiaita.

6.2 Sukupuolisensitiivisyyden käsitteen tuttuus

Vastaajista seitsemälle sukupuolisensitiivisyys oli tuttu käsite ja yhdelle ei ollut. Ammatillisesti eritellen varhaiskasvatuksen opettajista kaikille viidelle käsite oli tuttu, kun taas varhaiskasvatuksen lastenhoitajista kahdelle kolmesta. Iän vaikutusta tunnettavuuteen ei tulosten perusteella voi aineiston vähyyden ja yhden ikäryhmän suuren osuuden takia juurikaan tutkia.

Vastaajista vain yhden opinnoissa oli käsitelty sukupuolisensitiivisyyttä muiden vastaajien opinnoissa ei. Mihän ammattiin oli opiskellut ei näyttänyt olevan merkitystä, koska ei-vastauksia tuli niin varhaiskasvatuksen opettajilta kuin hoitajiltakin. Yhden varhaiskasvatuksen opettajan opinnoissa oli tätä käsitelty. Iän merkitystä tässä asiassa tulosten perusteella on vähäisen aineiston ja yhden ikäryhmän suuren osuuden takia vaikea sanoa.

6.3 Käsitukset sukupuolisensitiivisyydestä

Vastaajien käsitykset sukupuolisensitiivisyydestä olivat moninaisia. Vastauksissa nousivat esiin usein tavalla tai toisella stereotyypiat sukupuolista, sukupuolen korostus, sukupuolen ilmaisu ja sen kokeminen sekä leikki ja tasa-arvo. Esille nousi myös sukupuolen moninaisuus ja ns. naisten ja miesten jutut sekä lapsen minuus ja taidot.

Kolme eri vastaaja toi vastauksessaan ilmi sukupuolisensitiivisyyden olevan sitä, että vältetään sukupuolistereotyyppioita ja -rooleja, eikä ylläpidetä niitä.

”stereotyypioiden välttäminen esim. tyttöjen ja poikien leikit...”
”Vältetään sukupuoliin liittyviä stereotyyppioita ja niiden ylläpitämistä.”
”Että ihmisiä ei esim. ohjata sukupuolelleen tyypillisiin rooleihin,”

Sukupuolistereotyypioiden ja -roolien välttämistä ja ylläpitämistä käsiteltiin vastauksissa myös sitä kautta, että eräs vastaaja korosti sitä kuinka sukupuolisensitiivisyys on sitä, ettei ei ole olemassa sukupuolitettuja juttuja.

”Ei ole olemassa ”tyttöjen tai poikien” juttuja. Myöskään vanhempien kohdalla ei korosteta ”äitien tai isien” juttuja.”

Osa vastaajista toi eri tavoin esille kuinka sukupuolisensitiivisyys on sitä, että ei korosteta sukupuolta ja jaeta ihmisiä sen mukaan.

”Ei korosteta sukupuolisuutta arjessa.”
”Ettei korosteta mitään sukupuolta,”
”Ei jaotella tyttöihin ja poikiin”

Vastaajat yhdistivät sukupuolisensitiivisyyteen myös sukupuolen ilmaisemisen, kokemisen ja siinä nähdyksi tulemisen. Sukupuolisensitiivisyys nähtiin olevan sitä, että kukin saa ilmaista itseään tavallaan ja jokaisen kokemusta sukupuolestaan kunnioitetaan sekä, että jokainen tulee nähdyksi ja huomioiduksi sukupuolestaan.

"että ihminen saa ilmaista itseään omalla tavallaan sukupuoleen katsomatta"

"On tärkeä kunnioittaa jokaisen omaa kokemusta omasta sukupuolisuuudesta."

"Huomioida jokainen lapsi, nähdä jokainen lapsi omassa sukupuoleessaan."

Yksi vastaajista yhdisti sukupuolisensitiivisyyden sukupuolen moninaisuuteen. Hänelle sukupuolisensitiivisyys on sukupuolen moninaisuuden huomioimista.

"Kyky huomioida sukupuoli moninaisesti."

Pari vastaaja taas yhdisti sukupuolen tasa-arvoon. Heille sukupuolisensitiivisyys on tasa-arvoista kohtelua ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia.

"Lapsia kohdellaan tasa-arvoisesti sukupuolesta riippumatta"

", jokaiselle on tarjolla samat mahdollisuudet."

Pari vastaajaa lähestyi sukupuolisensitiivisyyttä leikin kautta. Heistä sukupuolisensitiivisyys on sitä, että lapsi saa leikkiä, mitä haluaa sukupuoleen katsomatta.

"Lapset voivat leikkiä kaikenlaisia leikkejä."

"kaikki voivat leikkiä mitä leikkejä vaan"

Eräs vastaaja näki sukupuolisensitiivisyyden niin, että se on sitä ettei, mikään ole sukupuolesta riippuvaista.

"lapsen minuus tai taidot eivät ole riippuvaisia siitä, mitä sukupuolta hän edustaa."

6.4 Sukupuolen vaikutus

Jokainen vastaaja oli sitä, mieltä ettei sukupuoli vaikuta siihen, miten he suhtautuvat lapseen tai mitä he häneltä odottavat. Suurin osa vastauksista oli yksi selitteisesti suoria ei-vastauksia mutta pari vastausta oli epäsuoria ei-vastauksia. Nämäkin vastaajat vastasivat kysymykseen ettei vaikuta mutta vastauksista on hieman havaittavissa pientä epäröintiä.

”Pyrin tietoisesti siihen, ettei se vaikuttaisi.”

”Periaatteessa ei vaikuta, mutta minä vielä kutsun lapsia tytöiksi ja pojiksi.”

Pyysin vastaajilta perusteluja vastaukselleen mutta suurin osa vastaajista jätti perustelematta vastauksensa. Muutamia perusteluja kuitenkin oli. Yksi perusteluista oli *”Katso perustelu edellisestä kohdasta.”*. Tätä perustelua en kuitenkaan voi huomioida, koska kysymykset ovat erillisiä toisistaan. Muita perusteluja ei-vastaukselle oli se, että lapsen kiinnostuksen kohteet eivät ole sukupuolesta kiinni ja se, että jokainen lapsi on omanlaisensa sukupuolesta riippumatta.

”kiinnostuksen kohteet eivät ole sukupuolesta kiinni. Kysymyksessä on lapsi”

”Jokainen lapsi on omanlaisensa persoona vailla sukupuolen mukanaan tuomaa leimaa.”

6.5 Sukupuolisensitiivisyyden toteutumiseen liittyvät väittämät

Kyselyssäni oli kaksi väittämää, jotka liittyivät sukupuolisensitiivisyyden toteutumiseen varhaiskasvatuksessa. Tuloksissa pitää ottaa huomioon, että Likertin asteikossa oli virhe ja kaikki vastaajat eivät ole välttämättä tätä huomanneet. Osa vastaajista myös ehti vastata kyselyyn ennen kuin huomasi virheen ja huomautin vastaajia virheestä. Eli osa vastaajista tiesi varoa virhettä, osa ei.

Ensimmäinen väittämä oli: ”Päiväkodissamme lapset saavat osallistua kaikenlaisiin leikkeihin ja toimintaan sukupuolesta riippumatta.” Kuusi vastaaja

oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä. Yksi vastaaja oli jokseenkin samaa mieltä ja yksi vastaaja oli täysin eri mieltä väittämän kanssa. Toinen väittäjä oli: "Päiväkodissamme lapsia kohdellaan tasa-arvoisesti sukupuolesta riippumatta." Seitsemän vastaaja oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä. Yksi vastaaja oli jokseenkin samaa mieltä.

Kysymyslomakkeessa olleen virheen mahdolliset vaikutukset jäivät melko pieneksi, koska tuloksissa vain yksi vastaaja valitsi muun kuin ääripää vastauksen molempiin väittämiin. Tarkistin tämän vastaajan kaikki vastaukset kyselyyni ja muut vastaukset olivat linjassa väittämien vastausten kanssa, joten voidaan olettaa, että vastaaja vastasi virheittä. Tarkistin muutenkin jokaisen vastauksen erikseen ja suurilta osin vastaajat vastasivat molempiin väittämiin samalla tavalla ja näin ollen voidaan päätellä heidän vastanneen virheettömästi. Yhdessä vastauksessa kuitenkin vastaaja oli vastannut väittämiin eri vastaukset. Toisen väittämän kanssa hän oli täysin eri mieltä ja toisen kanssa täysin samaa mieltä. Tässä ei kuitenkaan ole syytä epäillä virhettä.

6.6 Sukupuolisensitiivisyyden kehittäminen ja henkilöstön lisätiedon tarve asiasta

Vastaajista yksi koki, että toiminnan kehittämiseksi sukupuolisensitiivisyyden osalta olisi tarvetta vastaaja päiväkodissa. Kaksi vastaaja taas koki, ettei kehittämiseksi ole tarvetta päiväkodissa. Suurin osa eli viisi vastaajaa ei osannut sanoa tulisiko toimintaa jotenkin kehittää vastaajien päiväkodissa sukupuolisensitiivisyyttä ajatellen.

Vastaajista vain yksi koki kaipaavansa lisätietoa sukupuolisensitiivisyydestä. Vastaaja oli sama, joka ainoana edellisessä kysymyksessä koki, että toimintaa tulisi kehittää sukupuolisensitiivisyyden osalta. Loput seitsemän vastaajaa eivät kokeneet kaipaavansa asiasta lisätietoa. Vastaajat, jotka kokivat ettei toimintaa tarvitse kehittää sukupuolisensitiivisyyden osalta, eivät myöskään kokeneet tarvitsevansa lisätietoa asiasta. Kaikki, jotka eivät osanneet sanoa

pitääkö toimintaa kehittää sukupuolisensitiivisyyden osalta kokivat myöskin että, eivät tarvitse asiasta lisätietoa.

Annoin kyselyn lopuksi vastaajille vielä mahdollisuuden tuoda esille tai sanoa jotakin kyselyni aiheeseen liittyen. Yhtä vastaaja lukuun ottamatta kukaan muu ei tuonut tässä esiin mitään. Vastaaja halusi tuoda esiin, että hänen mielestään päiväkodin pitäisi olla turvallinen paikka lapsille, jossa lapset saisivat olla sellaisia kuin ovat sukupuolesta riippumatta. Vastaaja halusi myös kertoa, että hänen mielestään sukupuoliasioista voi puhua lasten kanssa mutta heidän aloitteestaan ja ikätasoisesti.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksessani tutkin kyselylomakkeen avulla seuraavia asioita: Onko sukupuolisensitiivisyys tuttu käsite yhteistyöpäiväkodissani työskenteleville ja millaisia käsityksiä heillä siitä on? Toteutuuko sukupuolisensitiivisyys yhteistyöpäiväkodissa ja tarvitseeko toimintaa kehittää päiväkodissa sukupuolisensitiivisyyden osalta sekä tarvitseeko päiväkodin henkilöstö lisätietoa asiasta?

Tutkimukseni tulosten perusteella sukupuolisensitiivisyys on suuremmalle osalla vastaajista tuttu käsite, koska seitsemän vastaaja kahdeksasta vastasi tuntevansa käsitteen. Kuitenkin tuloksissa kävi ilmi, että lähes kenenkään vastaajan opinnoissa ei oltu käsitelty sukupuolisensitiivisyyttä. Kahdeksasta vastaajasta vain yksi vastasi, että asiaa on käsitelty opinnoissa. Varhaiskasvatuksen opettajien ja hoitajien välillä ei ollut tässä asiassa huomattavaa eroa. Käsite on siten tullut tutuksi suurimmalle osalle vastaajista jostain muuta kautta kuin opintojen.

Vastaajat yhdistivät tuloksissa sukupuolisensitiivisyyteen stereotyyppien välttämisen, sukupuolen korostamatta jättämisen, sukupuolen ilmaisun ja sen

kokemisen vapauden sekä leikkien sukupuolettomuuden ja tasa-arvoisen kohtelun. Myöskin sukupuolen moninaisuus ja se, ettei ole ns. naisten ja miesten juttuja yhdistettiin vastauksissa sukupuolisensitiivisyyteen. Nämä kaikki asiat liittyvät sukupuolisensitiivisyyteen, joten vastaajat yhdistivät tuloksissa sukupuolisensitiivisyyteen oikeita asioita. Myös vastaaja kelle käsite ei ollut tuttu. Kyselyyn vastanneilla varhaiskasvattajilla vaikutti siten olevan hyvä käsitys siitä, mitä sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan. Vastaajat eivät ainoastaan tunne käsitettä vaan he myös ymmärtävät sen oikealla tavalla.

Vastausten perusteella henkilöstö ei suhtaudu erilailla eri sukupuoliin, eikä odota eri sukupuolilta erilaisia asioita, koska kaikki vastaajat vastasivat tätä asiaa koskevaan kysymykseen ettei lapsen sukupuolella ole heille merkitystä. Tämä on sukupuolisensitiivisyyden toteutumisen kannalta hyvä asia, koska sukupuolisensitiivisyyden ydin on kohdata lapset yksilöinä, eikä antaa sukupuolen vaikuttaa (Katainen, 2015, s. 24). Kuitenkaan moni ei osannut kantaansa perustella, koska sain vain kaksi perusteltua vastausta. Suurin osa vastaajista oli samaa mieltä väittämän kanssa, jonka mukaan päiväkodissa lapset saavat sukupuolesta riippumatta osallistua kaikenlaisiin leikkeihin ja olla kaikessa mukana. Kahdeksasta vastaajasta vain yksi vastaaja oli täysin eri linjalla tässä kuin muut vastaajat. Kaikki kahdeksan vastaajaa olivat samaa mieltä toisen väittämän kanssa, jonka mukaan päiväkodissa kohdellaan lapsia tasa-arvoisesti. Väittämien tulokset ovat sukupuolisensitiivisyyden toteutumisen kannalta hyviä, koska jos lapset eivät saisi leikkiä mitä tahansa ja heitä ei kohdeltaisi tasa-arvoisesti ei sukupuolisensitiivisyys toteutuisi niin kuin olen kuvannut opinnäytetyön luvussa 3.3 Varhaiskasvatuksen sukupuolittuneisuus. Näiden vastausten valossa sukupuolisensitiivisyys toteutuu siis hyvin tai ainakin edellytykset sen toteutumiselle yhteistyöpäiväkodissani ovat hyvät.

Monikaan vastaaja ei osannut sanoa pitäisikö päiväkodin toimintaa heidän päiväkodissaan kehittää sukupuolisensitiivisyyden osalta, vain kolme vastaaja kahdeksasta osasi sanoa pitäisikö toimintaa kehittää. Tulosten perusteella on siten vaikea sanoa pitäisikö yhteistyöpäiväkotini toimintaa kehittää sukupuolisensitiivisyyden osalta. Kuitenkin suurin osa vastaajista koki ettei

tarvitse lisätietoa sukupuolisensitiivisyydestä, kahdeksasta vastaajasta vain yksi koki kaipaavansa lisätietoa sukupuolisensitiivisyydestä. Ainakaan vastaajajoukossa ei siten ollut suurta lisätiedon tarvetta asiasta.

8 POHDINTA

8.1 Pohdintaa tuloksista

Minulle oli hieman yllättävää, että sukupuolisensitiivisyys oli niin tunnettu käsite päiväkodin henkilöstössä. Ajattelin käsitteen olevan vielä aika uusi ja osittain siksi tuntematon monille. Yllättävää oli myöskin se, että vastaajat osasivat selittää sukupuolisensitiivisyyden oikein, koska yleensä sukupuolisensitiivisyys ymmärretään väärin tai sekoitetaan sukupuolineutraaliuden kanssa (Kukkola, 2021, s. 27). Selkeästi he olivat saaneet jotain kautta asiasta oikeaa tietoa. Kuitenkin lähes kenenkään opinnoissa ei oltu käsitelty sukupuolisensitiivisyyttä. Tämä voi mielestäni selittyä sillä, että vastaajat olivat suurilta osin yli 40-vuotiaita. Voi olla, että silloin kun he opiskelivat ei välttämättä asiaa opinnoissa käsitelty, koska sukupuolisensitiivisyyttä on alettu nostaa esiin vasta ihan viime vuosina. Tätä oletusta tukee se, että ainoa jonka opinnoissa asiaa oli käsitelty oli iältään nuorempi.

Osasin odottaa, että ainakin suurin osa vastaa ettei lapsen sukupuolella ole vaikutusta heidän suhtautumiseensa lapseen tai odotuksiinsa lapseen liittyen ja siksi ajattelin, että vastaus olisi hyvä perustella. Yllättävästi perusteluja kuitenkin tuli todella vähän. Perustelujen vähyys voi varmaan johtua siitä, että kysymystä ei luettu kunnolla tai sitten vastaajat eivät halunneet tai osanneen perustella vastaustaan. Väittämienkin vastaukset olivat aikalaille sellaisia kuin oletinkin niiden olevan. Yllättävää oli oikeastaan vain se, että hyvin harva valitsi jokseenkin-vaihtoehtoja ja kukaan ei valinnut en osaa sanoa-vaihtoehtoa. Olisin ajatellut, että näitä vaihtoehtoja olisi valittu kaikesta usein

mutta useimmin valituin olikin täysin samaa mieltä-vaihtoehto. Tämä varmasti johtuu siitä, että väittämät olivat sellaisia joiden kanssa on helppo olla samaa mieltä.

Odotin, että henkilöstö olisi kokenut tarvetta kehittää toimintaa sukupuolisensitiivisyyden osalta. Mielestäni se, että monikaan ei osannut sanoa tarvitseeko toimintaa kehittää sukupuolisensitiivisyyden näkökulmasta johtuu siitä, että monikaan työntekijä ei välttämättä ole asiaa miettinyt. Jos ei ole koskaan asiaa pysähtynyt miettimään, ei voi myöskään tietää pitkäkö asiaa kehittää. En osaa sanoa on silti myös helppo vaihtoehto, jos ei ole asiasta mielipidettä. Odotin myös, että henkilöstö olisi tarvinnut lisätietoa sukupuolisensitiivisyydestä, koska sukupuolisensitiivisyys on suhteellisen uusia asia. Siksi olen hieman yllättynyt ettei henkilöstö kokenut tarvitsevänsä lisätietoa. Toki lähes kaikille vastaajille käsite ja käsitys asiasta oli tuttu.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja rajoitteet

Tutkimukseni valideetti eli se, kuinka hyvin tutkimukseni on mitannut sitä mitä sen piti on mielestäni melko hyvä (Heikkilä, 2014, s. 177). Sain tutkimukseni avulla ihan hyvin vastaukset niihin asioihin, joita lähdin tutkimuksessani selvittämään. Mikään tutkimuksen asia ei jäänyt vaille vastausta. Lisäksi kyselylomakkeeni kysymykset olivat mielestäni hyvin suunniteltu ja sellaisia, että niissä ei ollut väärinymmärtämisen mahdollisuutta. Tutkimukseni reliabiliteetti eli se, kuinka hyvin tutkimukseni tuotti ei-sattumanvaraisia tuloksia on mielestäni taas heikko (Heikkilä, 2014, s. 178). Tämä johtuu siitä, että kyselyyni vastasi niin vähän ihmisiä, että saadut tulokset olivat aika sattumanvaraisia. Validiteetin ja reliabiliteetin kautta katsottuna tutkimukseni luotettavuus ei siis ole ihan paras mahdollinen.

Tutkimuksellani on myös joitakin rajoitteita, joiden takia tuloksista ei voi tehdä luotettavia yleispäätelmiä vaan päätelmät koskevat vain vastaajajoukkoa. Tutkimustani rajoittaa ensinnäkin otantani pienuus, jonka takia analysoitava aineistonikin on pieni. Otannassa kato oli vielä todella suuri, mikä teki

aineistosta vielä pienemmän. Yhtenä syynä suurelle kadolle mielestäni voi olla se, että sukupuolisensitiivisyys voi olla monelle vieras asia, jonka takia ei halunnut kyselyyn vastata. Tätä tukee se, että vastaajista enemmistö tiesi sukupuolisensitiivisyydestä. Kadon syynä voi olla mielestäni myös varhaiskasvatuksen hektinen arki, josta on voinut olla vaikeaa löytää aikaa kyselyyn vastaamiselle. Tutkimustani rajoittaa myös se, että otanta on otettu vain yhdestä päiväkodista siksiäkään tulokset eivät ole yleistettävissä. Tutkimustani rajoittaa myös se, että kyselyyn vastasi enemmän varhaiskasvatuksen opettajia kuin hoitajia sekä enemmän 50-59-vuotiaita kuin muita ikäluokkia. Tämä voi vaikuttaa tuloksiin.

8.3 Tutkimuksen hyödynnettävyys sekä jatkotutkimus- ja kehittämisaiheita

Tutkimustani voi hyödyntää vastaaja päiväkodin henkilöstö oman työnsä kehittämiseen. Myöskin päiväkodin johtaja voi tuloksia työssään hyödyntää. Tulosten avulla hän voi miettiä tarvitseeko päiväkodissa sukupuolisensitiivisyyden tunnettavuutta henkilöstössä jotenkin parantaa ja tarvitseeko sukupuolisensitiivisyyden toteutumiseen sekä kehittämisen kiinnittää paremmin huomiota. Myös koulutuksen järjestäjät hyötyvät tuloksista siinä mielessä, että he voivat pohtia niiden avulla pitäisikö sukupuolisensitiivisyyttä jotenkin tuoda esiin opinnoissa. Tutkimusta hyödynnettäessä pitää kuitenkin huomioida sen rajoitukset. Pienen otannan ja kadon takia tulokset eivät ole parhaimpia ja luotettavimpia mahdollisia asiasta mutta voivat kuitenkin olla suunta antavia ja toimia pohjana tarkemmille tutkimuksille.

Tutkimuksessani ilmeni jonkin verran mahdollisia jatkotutkimus- ja kehittämisaiheita. Yksi jatkotutkimusaihe voisi olla se, että tutkittaisiin mistä varhaiskasvatuksen henkilöstö on saanut tietonsa sukupuolisensitiivisyydestä, koska tutkimukseni osoitti, että tieto on usein peräisin muualta kuin opinnoista. Tutkimukseni tarkasteli kokeeko henkilöstö toiminnan kehittämiseksi sukupuolisensitiivisyyttä ajatellen tarvetta. Jatkotutkimuksessa voisi täten tarkastella, millä tavalla varhaiskasvatuksen henkilöstö kehittäisi toimintaa

sukupuolisensitiivisempään suuntaan. Tutkimukseni tarkasteli myös sitä, onko lisätiedolle sukupuolisensitiivisyydestä tarvetta henkilöstössä. Jatkotutkimuksen voisi tehdä siitä millaista lisätietoa henkilöstä toivoisi sukupuolisensitiivisyydestä, jos he sitä kokevat tarvitsevana.

Tulosten perusteella ei tullut paljoakaan kehittämisideoita ilmi. Muutamia kuitenkin tuli. Yksi niistä on se, että voisi tulosten valossa olla hyväksi ottaa sukupuolisensitiivisyyden kehittämisen esille henkilöstössä ja alkaa pohtia sitä. Voisi myös tulosten perusteella olla hyvä kehittää opintoja niin, että siellä käsiteltäisiin sukupuolisensitiivisyyttä, jos ei jo käsitellä.

8.4 Opinnäytetyöprosessin ja oman kehittymisen reflektointi

Opinnäytetyöprosessi oli minulle monella tavalla haastava. Jo heti alussa oli vaikeuksia ensinäkin päättää aihe opinnäytetyölleni. Lopulta päädyin valitsemaan aiheekseni sukupuolisensitiivisyyden. Näin jälkiviisaana voin sanoa, että ennen kuin valitsin aiheekseni tämän niin minun olisi paremmin pitänyt ottaa selvää, onko aiheesta tarpeeksi tietoa saatavilla tutkimuksen tekemiseen. Yhdeksi ongelmaksi nimittäin osoittautui se, että aiheesta ei vielä ole paljoakaan tietoa saatavilla tai tutkimuksia tehtynä ja siksi oli vaikea löytää lähteitä teoriaosaan. Toisaalta juuri tästä samasta syystä kannatti tehdä opinnäytetyö aiheesta.

Haasteita toi myös tutkimusmenetelmäni. Olin ajatellut, että kyselylomakkeen tekeminen on helppoa ja saan sillä paljon vastauksia. Kuitenkin kyselylomakkeen tekeminen olikin mutkikasta ja lomakkeeni muuttui monen kertaan prosessin aikana. Piti tarkkaan miettiä, mitä kysyy, miksi kysyy ja miten kysyy. Se oli uutta itselleni ja voin sanoa, että olisi paremmin pitänyt miettiä näitä asioita. Nyt enemmän menin sen mukaan mikä kuulosti hyvältä kuin että olisin oikeasti miettinyt asioita syvällisesti. En myöskään tarkistanut lomaketta kunnolla ennen kuin sen lähetin, koska sinne tuli virhe. Olisi pitänyt olla huolellisempi. En myöskään saanut paljoa vastauksia, enkä ollut mitenkään varautunut tähän tai edes miettinyt miten tätä olisi voinut ennaltaehkäistä.

Tulosten analysointi ja johtopäätösten tekeminenkään ei sekään ollut mitenkään helppoa. Olin hienosti suunnitellut kuinka analysoin vastauksissa ammatin ja iän vaikutusta mutta, koska aineistoa tuli niin vähän en voinut tehdä näin. Tuloksia en voinut analysoida juurikaan iän perusteella ja ammatinkin kanssa vain osittain. Näin ollen johtopäätöksistäkään ei tullut sellaisia kuin olin suunnitellut ja minun piti uudestaan miettiä miten esitän johtopäätökseni. Minun piti myös tehdä tuloksista taulukoita mutta sekään ei tulosten vähäisyyden takia onnistunut. Tähänkin minun olisi pitänyt osata varautua paremmin, että mitä tällaisessa tilanteessa teen.

Haasteista huolimatta opinnäytetyönprosessi oli todella opettavainen ja kehityin prosessin aikana monissa asioissa. Kehityin ensinäkin tutkimuksen tekemisessä. Ennen en tiennyt paljoakaan tutkimuksen tekemisestä, en tiennyt tutkimuksen taustatyöstä, tutkimuskysymyksistä tai aineistonkeruumenetelmistä juuri mitään. Tämän prosessin jälkeen olen paljon tietoisempi siitä, mitä kaikkea tutkimuksen tekemiseen kuuluu. Kehityin prosessin aikana paljon myös tiedonhaussa. Ennen hain tietoa lähinnä erilaisilta internetsivuilta mutta opinnäytetyön aika opin hakemaan myös tietoa kirjoista ja erilaisista artikkeleista. Opinnäytetyöprosessi kehitti myös lähteen merkitsemistaitojani. Olen yleensä merkinnyt lähteet vain listaamalla ne työn loppuun ja laittamalla vain linkit internetsivuille, josta olen tiedon ottanut. Nyt osaan paremmin merkitä lähteet oikeaoppisesti.

Olen myöskin kehittynyt jonkin verran tämä prosessin aikana tieteellisessä kirjoittamisessa. Osaan nyt paremmin kirjoittaa asiat tieteellisemmin mutta siinä on silti vielä kehityttävää. Lähdekriittisyyteni on myös parantunut. Ennen en niin paljoa kiinnittänyt huomiota, mistä otin tietoa mutta nyt osaan olla kriittisempi sen suhteen mistä tietoni otan. Mikä tahansa lähde ei ole hyvä lähde. Olen myös paljon kehittynyt sukupuolisensitiivisyydessä. En itsekään tiennyt asiasta juuri mitään ennen kuin aloitin opinnäytetyötäni aiheesta. Nyt tiedän aiheesta jo aika paljon ja voin hyödyntää tietouttani asiasta tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Alasaari, N. & Katainen, R. (2016). Selvitys sukupuolten tasa-arvon edistämisestä varhaiskasvatuksessa. Sosiaali- ja terveysministeriö.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3820-5>
- Alasuutari, M. (2016). Tytön ja pojan varhaiskasvatus. Teoksessa M. Husso, R. Heiskala (toim.), Sukupuolikysymys (s. 122-141). Gaudeamus.
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. (2020).
 Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Haettu 30.4.2023 osoitteesta <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/opinnaytetoiden-eettiset-suositukset/>
- Eduskunta. (2023). Asian käsittelytiedot HE 177/2022 vp. Haettu 7.2.2023 osoitteesta
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_177+2022.aspx
- HE 177/2022, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta.
<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2022/20220177>
- Heikkilä, T. (2014). Tilastollinen tutkimus (9., uudistettu painos). Edita.
- Horelli, L. & Saari, M. (2002). Tasa-arvoa valtavirtaan : Tasa-arvon valtavirtaistamisen menetelmiä ja käytäntöjä. Sosiaali- ja terveysministeriö.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201309236161>
- Human Rights Campaign. (n.d.). Sexual Orientation and Gender Identity Definitions. Haettu 20.1.2023 osoitteesta
<https://www.hrc.org/resources/sexual-orientation-and-gender-identity-terminology-and-definitions>
- Huuska, M. & Karvinen, M. (2012). Persoona aina enemmän kuin sukupuoli. Teoksessa O. Ylitapio-Mäntylä (toim.), Villit ja kiltit: Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille (s. 31-53). PS-kustannus.
- Huuska, M. (2011). Sukupuolen ammatillinen kohtaaminen. Teoksessa L. Tuovinen, O. Stålström, J. Nissinen, J. Hentilä (toim.), Saanko olla totta?: Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus (s. 222-259). Gaudeamus Helsinki University Press.
- Juhila, K. (n.d.). Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.), Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 16.4. 2023
 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metodit/teemoittelu/>

Katainen, R. (2015). Tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa kouluttajan opas. Naisasialiitto Unioni ry. http://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/2016/08/Kouluttajan-opas_LUONNOS_22_5.pdf

Kukkola, S. (2021). Sukupuolisensitiivisyyden moninaiset tulkinnat keskustelupalstoilla Kriittinen näkökulma sukupuolisensitiivisyyden diskursseihin [pro gradu-työ, Tampereen yliopisto]. Trepo. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202112149187>

Laki naisten ja miestenvälisestä tasa-arvosta 609/1986. Haettu 6.2.2023 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Ojala, M. (2020). Perusteita ja haasteita varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun alun kehittämiseksi erityisesti lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Helsingin yliopisto. <http://doi.org/10.31885/9789515157782>

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, (n.d.). Gender stereotyping OHCHR and women's human rights and gender equality. Haettu 25.1.2023 osoitteesta <https://www.ohchr.org/en/women/gender-stereotyping>

Opetushallitus. (n.d.). Mitä on varhaiskasvatus?. Haettu 12.12.2022 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>

Opetushallitus. (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Haettu 12.12.2022 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>

Planned Parenthood. (n.d.). What are gender roles and stereotypes?. Haettu 25.1.2023 osoitteesta <https://www.plannedparenthood.org/learn/gender-identity/sex-gender-identity/what-are-gender-roles-and-stereotypes>

Rossi, L. (2010). Sukupuoli ja seksuaalisuus eroista eroihin. Teoksessa T. Saresma, L. Rossi, & T. Juvonen (toim.), Käsikirja sukupuoleen (s. 21-38). Vastapaino.

Seta ry. (n.d.). Sukupuolen moninaisuus. Haettu 13.1.2023 osoitteesta <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/>

Seta ry. (2020). Sukupuolen moninaisuus ja lapset - Opas varhaiskasvatuksessa työskenteleville ja varhaiskasvatuksen ammattilaisille moninaisten lasten ja heidän perheidensä kohtaamisesta. https://www.dropbox.com/s/vbgh55ewdwk40j/Opas_varhaiskasvattajille2020%20p%C3%A4ivitetty%20verkkoon.pdf?dl=0

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. (n.d.). Sukupuolen moninaisuus lapsuudessa. Haettu 31.3.2023 osoitteesta <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-moninaisuus/sukupuolen-moninaisuus-lapsuudessa/>

Suomen perustuslaki 731/1999. Haettu 6.2.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta Tane. (n.d.). Mitä on tasa-arvo?. Haettu 6.2.2023 osoitteesta <https://tane.fi/tasa-arvo>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (2022a). Sukupuolen moninaisuus. Haettu 13.1.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (2022b). Tasa-arvo sanasto. Haettu 6.2.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto>

Teräs, T. (2012). Kasvattajan puhe sukupuolittavana käytäntönä. Teoksessa O. Ylitapio-Mäntylä (toim.), Villit ja kiltit: Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille (s. 103-121). PS-kustannus.

Ulkoministeriö. (n.d.). Agenda 2030 – kestävän kehityksen tavoitteet. Haettu 6.2.2023 osoitteesta <https://um.fi/agenda-2030-kestavan-kehityksen-tavoitteet>

Valli, R. (2015). Johdatus tilastolliseen tutkimukseen (2. uudistettu painos). PS-kustannus. <https://www.ellibslibrary.com>

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. (2016). ETENEn kannanotto intersukupuolisten lasten hoidosta 4.4.2016. Haettu 10.1.2023 osoitteesta <https://etene.fi/lausunnot-ja-kannanotot-2016>

Varhaiskasvatustilanne 540/2018. Haettu 6.2.2023 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>

Vilka, H. (2007). Tutki ja mittaa Määrällisen tutkimuksen perusteet. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0099-9>

Vilka, H. (2010). Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. PS-kustannus. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1533-7>

Ylitapio-Mäntylä, O. (2010). Lastentarhanopettajien jaettu muisteluja sukupuolesta ja vallasta arjen käytännöissä [väitöskirja, Lapin yliopisto]. Lauda. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-2011281051>

Ylitapio-Mäntylä, O. (2012a). Sukupuolittuneet käytännöt varhaiskasvatuksessa. Teoksessa O. Ylitapio-Mäntylä (toim.), Villit ja kiltit: Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille (s. 15-29). PS-kustannus.

Ylitapio-Mäntylä, O. (2012b). Leikillä ja toiminnalla ei ole sukupuolta. Teoksessa O. Ylitapio-Mäntylä (toim.), Villit ja kiltit: Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille (s. 71-90). PS-kustannus.

World Health Organization. (n.d.). Gender and health. Haettu 8.1.2023 osoitteesta <https://www.who.int/health-topics/gender>

LIITE 1: SAATEKIRJE

Hyvä XXXX päiväkodin kasvattaja,

Olen Tia-Maria Rantamäki sosionomiopiskelija Satakunnan Ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä sukupuolisensitiivisyydestä varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää sukupuolisensitiivisyyden tunnettavuutta varhaiskasvatuksen henkilöstön parissa ja käsityksiä siitä sekä selvittää sukupuolisensitiivisyyden toteutumista varhaiskasvatuksessa. Tarkoituksenani on myös selvittää sukupuolisensitiivisyyden kehittämistarpeita ja sitä kokeeko henkilöstö tarvitsevasa lisätietoa asiasta. Opinnäytetyöni tutkimusaineiston kerään sähköisellä kyselylomakkeella, johon toivon mahdollisimman monen teistä vastaavan. Jokainen vastaus on tärkeä opinnäytetyöni ja sen tulosten kannalta. Kyselyyn vastataan täysin nimettömänä ja tulokset tullaan julkaisemaan niin, ettei yksittäisiä vastaajia ole mahdollista tunnistaa niistä. Yksityisyyden takaamiseksi myöskään päiväkodin nimi ei tule julki opinnäytetyössäni. Kaikki vastaukset käsittelen luottamuksellisesti ja käytän vastauksia vain opinnäytetyöni tekemiseen. Hävitän myös kerätyn vastaus aineiston opinnäytetyön valmistuttua. Valmis opinnäytetyöni julkaistaan Theseus tietokantaan myöhemmin tänä vuonna. Kysely ei vaadi kirjautumista vaan kysely avautuu suoraan, kun painaa alla olevaa linkkiä. Kyselyn voi tehdä niin tietokoneella kuin puhelimellakin. Tärkeää on muistaa painaa kyselyn lopussa "Lähetä"- painiketta, jotta kyselyn vastaukset tallentuvat minulle. Vastaaminen vie noin 15 minuuttia ja vastausaikaa on 14.4.2023 asti.

Linkki kyselyyn:

Kiitos vastauksista jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin,

Tia-Maria Rantamäki

Sosionomiopiskelija SAMK

LIITE 2: KYSELYLOMAKE

Taustatiedot:

Mikä olet ammatiltasi?

- Varhaiskasvatuksen opettaja
- Varhaiskasvatuksen lastenhoitaja
- Joku muu, mikä:

Minkä ikäinen olet?

- alle 20
- 20-29
- 30-39
- 40-49
- 50-59
- 60 +

Sukupuolisensitiivisyyden käsite:

Onko sukupuolisensitiivisyys sinulle tuttu käsite?

- Kyllä
- Ei

Mitä sukupuolisensitiivisyys mielestäsi tarkoittaa?

Käsiteltiinkö opinnoissasi sukupuolisensitiivisyyttä, kun opiskelit?

- Kyllä
- Ei

Sukupuolisensitiivisyyden toteutuminen:

Vaikuttaako sukupuoli siihen, miten suhtaudut lapseen tai mitä odotat häneltä? Perustele.

Mitä mieltä olet väittämästä: "Päiväkodissamme lapset saavat osallistua kaikenlaisiin leikkeihin ja toimintaan sukupuolesta riippumatta."

- 1 Täysin eri mieltä
- 2 Jokseenkin samaa mieltä
- 3 En osaa sanoa
- 4 Jokseenkin eri mieltä
- 5 Täysin samaa mieltä

Mitä mieltä olet väittämästä: "Päiväkodissamme lapsia kohdellaan tasa-arvoisesti sukupuolesta riippumatta."

- 1 Täysin eri mieltä
- 2 Jokseenkin samaa mieltä
- 3 En osaa sanoa
- 4 Jokseenkin eri mieltä
- 5 Täysin samaa mieltä

Sukupuolisensitiivisyyden kehittäminen:

Koetko, että päiväkotinne toimintaa tulisi kehittää sukupuolisensitiivisyyden osalta?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa.

Koetko kaipaavasi lisätietoa sukupuolisensitiivisyydestä?

- Kyllä
- Ei

Lopuksi:

Haluatko vielä tuoda esille tai sanoa jotain aiheeseen liittyen?